

Opgave 2 De ontwikkeling van tafelmanieren als voorbeeld van het civilisatieproces

Bij deze opgave hoort tekst 2 uit het bronnenboekje.

Lees tekst 2.

In tekst 2 wordt de ontwikkeling van tafelmanieren beschreven.

- 2p **5** Leg uit dat de ontwikkeling van tafelmanieren een vorm is van institutionalisering.

Gebruik tekst 2.

- 5p **6**
- a** Wat is de oorzaak van het civilisatieproces?
 - b** Beschrijf twee kenmerken van het civilisatieproces en verwijs per kenmerk naar een voorbeeld uit tekst 2.
 - c** Beschrijf wat het civilisatieproces voor gevolg heeft gehad voor de wijze waarop in de moderne samenleving socialisatie plaatsvindt.

Opgave 2 De ontwikkeling van tafelmanieren als voorbeeld van het civilisatieproces

tekst 2

Tafelmanieren

Norbert Elias beschrijft in het boek *Het civilisatieproces* onder andere de ontwikkeling van tafelmanieren. Hij heeft hiertoe vele manierenboeken
5 bestudeerd (zowel uit de middeleeuwen als later), die vooral gericht waren op mensen die deel uitmaakten van hoofse kringen rond grote heersers. De serie over tafelmanieren laat zien dat mensen aan
10 feodale hoven met hun vingers aten en daarbij het voedsel sneden met hun eigen mes dat of dolk die ze voor van alles gebruikten. Het voornaamste
15 verbod op het gebruik van het mes was er niet mee te wijzen, niet naar anderen noch op zichzelf door er bijvoorbeeld zijn tanden mee te reinigen. Iedereen at uit een
20 gemeenschappelijke schotel en gebruikte een gemeenschappelijke lepel om voedsel op een snee brood te leggen. Lezers kregen het advies om zich niet als varkens op de
25 schotel te storten, om geen voedsel waarvan men al gegeten had weer in

de gemeenschappelijke saus te dopen en om geen smakelijk hapje uit de eigen mond te halen en een
30 tafelenoot aanbieden het in diens mond te steken. De disgenoten behoorden niet te snuiven aan tafel noch hun neus te snuiten in het tafelkleed (want dat was er om vette
35 vingers aan af te vegen) of in hun hand. Dit soort adviezen werd de hele middeleeuwen door telkens herhaald.

Vanaf ongeveer de zestiende eeuw
40 geraken de regiems van manieren en emoties in een periode van voortdurende verandering. (...) In de zestiende eeuw werd de vork ingevoerd als een gepast deel van
45 het tafelbestek, (...). Pas tegen het midden van de achttiende eeuw waren borden, messen, vorken, lepels en servetten voor elke gast en ook zakdoeken voor de leden van de
50 hoofse klasse min of meer onontbeerlijke gebruiksartikelen geworden. (...)

naar: C. Wouters, *Informalisering. Manieren en emoties sinds 1890*. 2008